

A SZÍN-HÉT helye a képzőművészeti nevelésben

– EGY NAPKÖZI OTTHONI KÍSÉRLET TAPASZTALATAI –
II.

A színekkel – a festészet nyelvének betűivel – kezdtük mi is az ismerkedést az első osztályos napközis csoportban, amikor a „Festészet nyelve” című témakör került kísérletünkben sorra. Ennek szükségességét a szakirodalom is megerősítette.

„A színek cselekvő világunkat tükrözik, alannya, állítmánnya, jelzővé és határozóvá válnak fogalmainkban, és visszahatva az érzelmi és értelmi vonatkozásokon az emlékképek, asszociációk révén formálódó jelképes vonzatuk újabb tevékenység felé indít.” [1]

A kísérletünk során a festészet „nyelvtanából”, törvényszerűségeiből mi is elsajátítottuk azokat az alapvető ismereteket, amelyek segítségével egy kép szín- és formavilágának rendszerei előtűnnek, rejtett szépségei megmutatkoznak. Mindnyájunkban sokszor felvetődik az a kérdés: Mi a szép? – Maga az élet. – „A szín élet. A szín ősi lényege álomszerű csengés, muzsikává varázsolódott fény. Abban a pillanatban, mielőtt gondolkodni kezdek a színekről, mielőtt fogalmat alkotok, tételeket állítok fel róla, illata már elillan, már csak a testét tartom a kezemben.” [2]

A színek „jellemével” válogatott versek, mesék segítségével ismerkedtünk meg hét napon át. Ezek hangulatát magunk is felfedeztük, amikor illusztráltuk a műveket. Kísérletünkben, élve a hétéves gyerek látásával, megismertük a költők színeit, és általuk magunk is a „színek költői” lettünk. Miért? Mert: „a színek nélkül halott lenne a világ... Mint a láng a fényt, úgy hozza létre a fény a színeket. A színek a fény gyermekei...” Azért, hogy ezek az alapozó ismeretek tanítványaimban kialakuljanak, SZÍN-HETET terveztem. Programja a következő:

„Piros nap”

Hervay Gizella:

PIROS MESE

(Átdolgozta: Balogh Beatrix)

Most mondok nektek egy piros mesét.

Úgy kezdődött ez a piros mese,
hogy volt nekem egy piros autóm...

Beültem és mentem, mendegéltem,
addig-addig mentem, amíg egy piros
erdőbe értem. Találkoztam
egy piros mackóval, meg egy piros
nyuszival, és egy piros madárral.
Beraktam őket a piros autóba,
és a piros réten át hazaindultunk,
mert éppen jött egy piros zivatar.

A városba indultunk, aminek a közepén állt egy piros ház,
gyorsan beszaladtunk a piros házba,
a piros szobába, ahol várt ránk egy piros kutya.
Nagyon jól éreztük magunkat.
A piros madár énekelt, én

meg táncoltam a piros mackóval,
piros nyuszival, piros kutyával,
amíg fel nem jött a piros hold,
akkor betakaróztunk mindannyian
a piros képbe.

„Sárga nap”

Tadeusz Rózewicz:
BOROSTYÁNMADÁR

Az ősz
áttetsző
borostyánmadár,
aranycseppet visz
ágról-ágra.

Az ősz
tündöklő
tűz rubinmadár
vércseppet hordoz
ágról-ágra.

Az ősz
egy haldokló
azúrmadár
cseppen az eső
ágról-ágra.

„Zöld nap”

Federico Garcia Lorca:
ALVAJÁRÓ ROMÁNC
(részlet)

Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Zöld szél. Zöldbe borult ágak,
Bárka ring a tenger fodrán,
ló és lovas hegyre hágnak.

Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Dércsillagok vonulása,
uszonya a homály-halnak
virradatot hoz világra.

(...)

Zöld, szeretlek, zöld, imádlak.
Zöld szél. Zöldbe borult ágak.
Két cimbora megy a hegyre,
hosszú ott a szél futása –
eper, menta, bazsalikom
ízét szállítja a szájba.

„Kék nap”

Lázár Ervin:
VIRÁGSZEMŰ

Abból már sok botrány származott, hogy valakinek szép szeme van. De ilyesféle perpatvarról, ami Varga Julcsa szeme miatt kerekedett, állítom, még a legöregebbek sem hallottak. Mert Varga Julcsát, ha netán nem tudná valaki, Virág szeműnek nevezik. Azért, mert gyönyörűséges kék szeme van. Nos hát ebből lett a haddelhadd. Mert egy szép napon a Karcsú Sisakvirág nem átallotta azt mondani: – Semmi kétség, Varga Julcsa szeme olyan, mint én! Ami igaz, igaz, a Karcsú Sisak-

virág igen szép, senki szemének nem válna szégyenére, ha rá hasonlítana. Nem is lett volna baj ebből a kijelentésből, ha nem hallja meg néhány másik virág. A Fürtös Gyöngyike fel is csattant mindjárt. – Még hogy olyan mint te! Jobb, ha elhallgatsz a sápatag színeddel. Varga Julcsa szeeme olyan, mint én! Na, lett erre riadalom, zenebona. Rikoltozott a Tavaszi Csillagvirág, hogy márpedig csakis őtöle kölcsönözte a színét Julcsa szeme. Az Ibolya a hasát fogta nevetében. – Még, hogy azt képzelitek ... hehe... és én? Az Erdei Gyöngyköles erre lelilázta az Ibolyát. – Nem is kék vagy, lila. – mondta dühösen. Ha én lila vagyok, akkor Julcsa szeme is lila. Vegyétek tudomásul! – kiabálta az Ibolya. Erre aztán előpattant a Búzavirág is. – Ti mertek ezen vitatkozni?! Nézzetek meg engem! Még szerencse, hogy nem tudtak egymáshoz közelebb menni, mert biztos hajba kaptak volna. Különösen akkor, amikor a virágok veszekednek. Gondolhatjátok, ki tett itt igazságot. Természetesen Mikkamakka. Éppen arra járt (majdnem mindig arra jár, amerre kell), és felkiáltott: – Te úristen, színvak lettem! A virágok elhallgattak. Egyszerre kérdezték: – Színvak? Miért? – Reggel, amikor erre jártam – mondta Mikkamakka –, világosan láttam, hogy ezen a helyen hét kék virág virít. – Persze – mondták a virágok –, és? – Most meg hét vöröset látok! Hopp, egymásra néztek a virágok! Hát bizony nem Mikkamakka volt a színvak, hanem ők vörösödtek ki a méregtől. Gyorsan visszakéültek hát, és előadták az ügyet Mikkamakának. – Ő, – mondta Mikkamakka –, de oktondiak vagytok! Ez a legegyszerűbb a világon. Varga Julcsa szeme hétfőn Karcsú Sisakvirág, kedden Fürtös Gyöngyike, szerdán Tavaszi Csillagvirág, csütörtökön Ibolya, pénteken Erdei Gyöngyköles, szombaton Búzavirág, vasárnap meg Közönséges Gubóvirág. – (Azért mondta a Gubóvirágot vasárnapra, mert titokban az tetszett neki legjobban.) – És közben persze – folytatta Mikkamakka – Varga Julcsa szeme egész héten szebb, mint tí heten együttvéve. Ebben meg is nyugodtak a virágok, és azóta is boldogan kékellenek, viritanak.

„Szürke nap”

Federico García Lorca:

A GRIFFMADÁR

A szürkében
a griffmadár
szürkét húzott.

És Kotkodács kisasszony
fehérésgét, alakját
elveszítette ott.

Hogy behatoljak a szürkébe,
Szürkére festettem magam.
És csillogtam vígan
a szürkében!

„Lila nap”

Nemes Nagy Ágnes:

LILA FECSKE

Piros dróton ült a fecske
piros dróton lila folt
mert a fecske lila volt.

Ült a dróton egymagában
ibolyaszín kiskabátban,
lila volt a háta, szárnya,
földre hullott lila árnya,
gyufa-vékony, lila lábon
álldogált a piros ágon,

lila volt a szeme csikja,
lila, mint a
lilatinta.

Április volt, jött az este,
meg se mozdult az a fecske.
Április volt, április,
én hagytam ott végülis.
Lila csőr,
lila toll
most is ott ül valahol.

„Színes nap”

Az irodalmi művek összeválogatásánál több szempont vezetett. Elsőként az életkori sajátosságok alapján döntöttem mindig több lehetőség közül választva. Másodszor a vers vagy mese „szín-leírómetaforákat” vizsgáltam, mert alkalmasnak kellett lenniük a festészeti válaszokra. Harmadszor alkalmazniuk kellett az egyszínű képek hangulatát visszatükröző színválaszokat. Negyedszer olyannak kellett lenni a versnek, mesének, hogy segítse a színnevek megismerését, a színárnyalati különbségek felfedezését, és képessé tegyék a gyerekeket arra, hogy maguk is új fogalmi jelentésű, tartalmú színeket és árnyalatokat hozzanak létre. Pl.: éggék, füzöld, banánsárga stb. Végül a „szín-hét” befejezéseként a kiválasztott irodalmi művek segítségével a színek megismeréséhez értünk, ahol a kölcsönösséget összetartozást magyarázták a gyerekek.

Visszatekintve, az eredmények alapján meggyőződésem, hogy a SZÍN-HÉT alkalmas arra, hogy a napközis foglalkozáson rendszerré tegyük, mert a színhét logikafelépítésében alkalmas az *a)* alapfogalmak bővítésére, *b)* festészeti ismereteik szélesítésére, *c)* az önállóság fejlesztésére. Biztosítja továbbá a másnapi munkakedv serkentését, egymásutániségával a merészebb elképzelések megvalósulását. Végül segíti a jártasságot az elemzésben, a gyakorlati kivitelezésben és a festésben.

A SZÍN-HÉT programja lehetőséget adott arra, hogy gyermekeink ízlését fejlessze, ítéleteikben az igazság megkeresésével, személyiségfejlődésükhöz járuljak hozzá.

Ezután bemutatom a „kék nap” foglalkozási tervét:

1. A tanterem átrendezése.

A padok V-alakban. Középen nagy tér, a mozgásos feladatokhoz.

A padokon temperafesték, víz, ecsetek, rajzlap 20 f-es, írólap színpróbaéhoz. A nevelői asztalon: könyv a mesével, képek, színekör, kisműanyag-határozó, episzóp.

2. Játék a kék szín felmérésére.

Mi kék?

Labdadobás kíséretében a játékvezető kérdésére pattogó válaszadás. A helytelen felelet esetén az asztalon levő képekből választ a gyerek olyat, ahol a kék színnel találkozók, s megnevezi alkalmazását.

3. Megfigyelési feladat:

A színekörben megnézik a kék szín helyét. Keresik vonzását és taszítását. Megfigyelik a vörös és a kék közötti (kemény) színbarátság, közelítést és elillanását.

4. Bevezető beszélgetés:

Gyűjtött képeket (lakberendezés, gobelin képek, színes város, Vazarelytól tájképek), reprodukciókat nézegetnek. Megtanultak különbséget tenni: szilvakék és tengerkék, éggék és ibolyakék között. Az árnyalatokat nézve szétválogatják a hidegséget árasztó kéket, a mélység felé hajló világos színtől. Megfigyelik, hogyan takar.

Nevelői magyarázattal megértik, mit mutat a világos szín.

5. Feladat ismertetése:

Varga Julcsa „virágszemében” keressük ma a kék szépségét!

6. A mese felolvasása és elemzése:

a) perpatvar, vitakozás, riadalom, rikoztos, zenebona; új fogalmak magyarázata
3-4 gyerek dramatikus játéka;

b) „Nincs csúnyább, mint a veszekedés” megállapításával a nevelői gondolat tudatosítása;

c) a kisművészet-határozó virágillusztrációit képen kivételve nézik. Megismerik a következő virágokat: sisakvirág, fürtös gyöngyike, tavaszi csillagvirág, ibolya, erdei gyöngyike, búzavirág, közönséges gubóvirág. A színkeverési tábla segítségével megismerik a hideg kéket.

7. Festési feladat:

- a) A rendelkezésre álló eszközök segítségével színpróba. A csupa kék árnyalatok megkeresése. (Mindenféle kékekkel keverve: bíbort, zöldet, barnát, feketét, hígan – amíg kék!)
- b) Önálló képalkotás ecsetvonással, folttal téma szerint.

8. Értékelés:

Az elkészült munkák többségben a virágokat formában és színben megkülönböztetve ábrázolták. Varga Julcsa hét arcképén a kéknek hét színárnyalatát festették. Néhányánál sajátos fantáziakép született. A házi kiállítás alkalmas arra is, hogy több napon át élményt nyújtson, egyéni teljesítményeket megerősítsen.

IRODALOM

A képzőművészet iskolája II. „A színek szimbolikája” A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest

Johannes Itten: A színek művészete, Budapest, Corvina 1978.

DR. GÁCSER JÓZSEFNÉ
Szeged

Az építészet nyelve a képzőművészeti nevelésben

A harmadik osztályos napközis csoportban a képzőművészeti nevelés keretében három hónapig az építéssel ismerkedtek a tanulók.

A tudatosítás mindig gyakorló, alkotó munkával történt. Tapasztalati úton ismerkedtek meg az anyagokkal, a sík, a tér, a forma fogalmával. A sok-sok tevékenység során megismerték az anyagok természetének és formálásának lehetőségeit. Tapintották, kipróbálták a kő, a fa, a műanyag alakíthatóságának technikáit. Az építőanyagokból gyűjteményt állítottak össze. Az építészeti alkotásokon felismerték az építkezési materiákat, az építészeti betűit. Más tevékenység alkalmával a tanulók habarcsot, cementet kevertek, vasbetont öntöttek.

A fentiek után következett az anyagokból létrehozott épületelemek – az építészet szavainak – megismerése. Gazdag szógyűjtést végeztünk: díszes rózsablak, kovácsoltvas kapu, babás erkély, modern homlokzat, célszerű, merész, sívár, unalmas építészeti megoldások.

Ezután megismerkedtek az épületelemek funkcióival (oszlopok, nyílászárók, erkélyek, kupolák, tornyok, homlokzatok, díszítőelemek stb.). Figyelték az azonos funkciót betöltő épületelemek sokféleségét.

A következő foglalkozásokon az épületeket funkciójuk szerint differenciálták a tanulók. Rengeteg képanyagot gyűjtöttek a gyerekek. Az épülettípusokat: iskola, lakóház, templom, kórház stb. már kritikus szemmel figyelték. Elmondották, hogy a kultúrintézmények, templomok, üdülők szépek, de az iskolák laposak, sívárok, „nem szépek”.